

A1 Architects

ČAJOVÉ DOMY

Současná architektonická tvorba, ZS 2018/2019

Denisa Dolanská, Anna Konrádová, Markéta Laštovičková

OBSAH

1. Úvod
2. A1 Architects
3. Historie čajových domů a čajového kultu
4. Proporce čajového pokoje
5. Význam jednotlivých prvků v interiéru
6. Průběh rituálu
7. Čajový dům v zahradě
8. Černý čajový dům
9. Čajový dům klobouk
10. Závěr
11. Zdroje

1. ÚVOD

Práce se zabývá tématem, které není typické pro české prostředí. Japonské čajové altány nás zaujaly jako velmi netypický prvek v české zahradě. Architekti z ateliéru A1 Architects se věnují drobné architektuře a v jejich portfoliu nalezneme realizaci tří čajových altánů, kterými se budeme zabývat.

Japonské čajové altány jsme si vybraly, protože funkčně nezapadají do typologie evropských domů. Vymykají se evropské kultuře a v současné ani minulé architektuře nemůžeme nalézt parafrázi nebo podobnost s nějakou místní architekturou. Společensky jsou čajové domy solitérem v evropském kontextu, jsou solitérem v krajině, která se kolem nich rozpíná.

Práce si klade otázky. Dokáže střeoevropská kultura zcela ocenit duchovní rozměr čajového rituálu, který má pro Japonce tak velký význam? Není to jenom hloupá záliba v tomto globálním světě, kde máme pocit, že přebírání prvků z cizí kultury může být naprosto samovolné a samozřejmé?

2. A1 ARCHITECTS

A1 Architects je architektonické studio a kreativní dílna působící v Praze od roku 2005. Jeho zakladateli jsou David Maštálka a Lenka Křenová. Oba dva započali studia na FA ČVUT, odkud následně přešli do ateliéru A1 na pražské VŠUP vedeného akademickým architektem Jindřichem Smetanou.

Právě na VŠUP využili možnost stáže v ateliérech ilustrace či grafického designu. Nabytou zkušenost využívají především při jednání s klienty. Návrhy prezentují formou ručních kreseb, nikoli pomocí fotorealistických vizualizací. Skici jsou přesně v té úrovni, kterou zrovna potřebují s klienty probrat, kdežto u vizualizací může stát, že se klienti zaměří pouze na jeden určitý detail, který nemusí být ve výsledku tak podstatný.¹

Věnují se stavbám menšího měřítka, převážně pro rezidenční i rekreační bydlení. Touto problematikou se zabývali nejen ve svých diplomových pracích, ale také v rámci výstavy *Malý milý dům* s podtitulem *Velikost není osud, ale volba!*, která se konala v Domě umění České Budějovice v roce 2012. Na výstavě pod kurátorským vedením Michala Škody prezentovali výsledky svého interního workshopu týkajícího se neomezeného bydlení na omezeném prostoru. O české krajině hovoří jako o výjimečně různorodé s krásným malým měřítkem. Tomuto měřítku by měly odpovídat i stavby v ní umístěné.²

Mezi jejich další aktivity patří například setkání nad architekturou Versus Architekt o.s., organizace za vlídnější prostředí nemocnic DesignHelp o.s., vedení ateliéru na FUA TUL.

3. HISTORIE ČAJOVÝCH DOMŮ A ČAJOVÉHO KULTU

Čajový kult vznikl v Číně. Za jeho rozšíření mohou Japonští učenci, kteří čaj přinesli z čínských buddhistických klášterů v 8. století za dynastie T'ANG. Čaj se pil pouze v buddhistických klášterech při speciálních rituálech před obrazem Buddha.

V průběhu 12. století v obdobích HEIAN a KAMAKURA došlo ke změně rituálu v rámci vývoje kultu a nástupu nové čínské dynastie SUNG (místo lístků čaje, se začal používat čajový prášek).

V 15. století v období NARA došlo k odlišení rituálů v klášterech, na císařském dvoře a na vesnicích. Zatímco v klášterech zůstal obřad stejný, na císařském dvoře se proměnil na „čajovou hru“ CHA-SUKI. Ve vesnicích měli čajové slavnosti CHA-YORIAI. Všechny tři typy ukazovaly tradici čajového kultu, který ovlivnil život, umění i architekturu.

Díky rozšíření čaje mezi šlechtu se čaj dostal zároveň i mezi obchodníky a učence – nemalé množství mistrů čajového kultu pochází právě z řad obchodníků.

Vládnoucí vrstva stavěla ve stylu SHOIN. Jednalo se o barevný, okázalý a velkorysý styl, který zachovává přísnou standardizaci. Postupně se proti stylu SHOIN vymezil styl SUKIYA („nad bohatým, zdobným“), který plně vycházel z čajového kultu. Nepředepisoval přesné dispozice ani materiály, projevoval však osobitost každého majitele. SUKIYA vycházela v architektury farmářů a rolníků. Jejich architektura byla prostá a jednoduchá. Domky se tvarově často přizpůsobovaly podnebí a lokalitě, ve které se nacházely.

WABI (farmářský styl) – podle učence Sen-no-Rikye, měla vyjadřovat esenci čajového kultu. Tento styl se snaží přiblížit tradičním farmářským domkům použitím běžných přírodních materiálů. Oproti tomu se styl SUKIYA snaží chudobu vyjádřit.

zažít chudobu x žít v chudobě

V tomto ohledu byl čajový kult spíše módním postojem než vyjádřením soucitu s chudými. Vyšší vrstva najala ty nejlepší řemeslníky, kteří použili ty nejlepší materiály. Vše bylo zpracováno nej-

¹ Matěj Beránek, Vše stojí na komunikaci, *Deník Bydlení*, 2017, s. 10-15.

² https://www.lidovky.cz/relax/design/a1-architects-velikost-neni-osud-ale-volba.A110810_124618_ln-bydleni_glu [cit. 2018-12-04]

novějšími technologiemi, připravovali ten nejdražší čaj servírovaný v nejlepším nádobí a nosili to nejmodernější oblečení. Tímto způsobem vytvářeli z čajového rituálu velice drahou záležitost. To skončilo, když se čajový kult rozšířil mezi ostatní vrstvy obyvatelstva.

Speciální význam měl čajový rituál pro bojovníky (samuraje). Díky neustálým bojům neměli příliš času na studium a meditaci. Jedinými okamžiky klidu pro ně bylo právě pití čaje.

Zen vnímá chudobu jako prostředek k nezávislosti na pozemských věcech a k pocitu být spokojený sám se sebou. Důležitá je pouze duše věcí, ne jejich materiální podstata. Čistý přírodní materiál poslouží lépe než umělý a zdobený, protože drahý a přezdobený materiál ztrácí svou duši). Díky této interpretaci můžeme říct, že chudoba vede k rozvoji vnitřního duševního bohatství a životní pravdy. Pouze vizuální krása je pro chudobu nedostatečná, důležitá je duše. Strohost čajových pokojů je vyvážena lidskou duší, která se zde volně pohybuje. Čajový kult vychází ze zenové kultury. Vnímá chudobu ve všech jejích kvalitách (jednoduchost, naivita, nedokonalost, primitivnost, ...).

SABI = pochází ze slova santi, což znamená mír. Často ji objevíme v buddhistických spisech, kde popisuje osvobození od pozemských slastí a vášní – při dosažení tohoto stavu se ocitáme v NIRVANĚ. Japonci se ztotožnili se SABI jako s tichým místem.

SABI a WABI se propojily

Během obřadu splýnuly třídní rozdíly a všichni si byli rovni.

4. PROPORCE ČAJOVÉHO POKOJE

Rozměry klasického čajového pokoje byly určeny mistrem SHO-O v 16. století.³ Jedná se o plochu 4,5 rohože⁴, což znamená čtvercovou plochu o straně 2,7 metru. Tento rozměr je spjat s místností, ve které buddhistický mistr uvítal svaté a 84 tisíc Buddhových učenců, jako příklad toho, že neexistují limity prostoru.⁵ Ve skutečnosti je takový prostor určen pro max. 5 lidí. Interiér byl navržen velice jednoduše tak, aby připomínal prostý farmářský dům.

V kontrastu s ostatními pokoji v domě, které byly otevřené, byly čajové pokoje, tak jak je vytvořil učenec Sen-no-Rikyu, uzavřené.⁶ Stěny byly z neomítnuté hlíny. Do výšky zhruba 300-450 mm byly obloženy šedým nebo bílým papírem (KOSHI-BARI). Někdy se také používaly staré dopisy. Speciální důraz je kladen na dveře a okna. Okna jsou důležitá kvůli limitovanému a určujícímu výhledu, který poskytují. Vchody se mohly nacházet v různých částech místnosti. Záleželo na tom, odkud se vcházelo, jestli z interiéru domu nebo z verandy. Další dveře v místnosti vedly do kuchyňky. Jednalo se pouze o pojízdný panel vyplněný světlým rýžovým papírem, který tak vytvářel kontrast s tmavou barvou hliněných stěn. Často se zde nachází ještě třetí vchod rozdělující prostor pro servírování jídla a čaje.

Osvětlení pokoje je zajištěno pravouhlým oknem s vysokým parapetem (TAKA-MADO). Sklo je v okně nahrazeno průsvitným papírem a zvenku je často zastíněno bambusovými panely – v tomto případě se okno jmenuje RANJI-MADO.

Někdy se používá okno v hliněné stěně (SHITAJI-MADO) – používá se spíše v kruhových pokojích, nebo v pokojích s oblými rohy – tato tradice vychází z klasických farmářských domků.

Uspořádání v místnosti nemá mnoho zásad. Nejpodstatnější je osvětlení místa hostitele, tak aby hosti viděli na přípravu čaje. Dalším důležitým oknem je to, které osvětluje tokonomu. Často se používají okna typu RANJI-MADO. V pozdějším průběhu rituálu jsou bambusové zástěny oddělané, tím pádem vzniká zcela jiné světlo.

³ Tamtéž.

⁴ Tamtéž.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž.

Srdce (ohniště) je čtvercový prostor o velikosti 1,4 x1,4 rohože (SHAKU), neboli 430x430mm, zapuštěný v podlaze. Je umístěn v prostoru mezi dvěma vchody a obrazem v tokonomě – odkaz k historickému podávání čaje. Zde se ohřívá voda. Nad ohništěm se nachází z pravidla komín. Strop je většinou nižší než v ostatních místnostech. Strop může být z bambusu nebo protlačovaných dřevěných proužků a může být ve své části šikmý, jakoby naznačoval sklon střechy nebo návaznost na podkroví. Do zkosené části stropu se často umísťovalo střešní okno s pohyblivým zastíněním. Díky tomuto oknu byla v interiéru každým okamžikem jiná atmosféra způsobená vycházejícím nebo zapadajícím sluncem. Světlo dohromady s květinou a obrazem ve výklenku vytváří nekonečné možnosti vybudování architektury čajového pokoje ne pouze po fyzické, ale také po psychické stránce. Zároveň umožňuje vyjádřit zde sám sebe.

V klasickém pokoji o velikosti 4,5 rohože, jsou rohože uspořádány dokola kolem „srdce.“

5. VÝZNAM JEDNOTLIVÝCH PRVKŮ V INTERIÉRU

HRUBÝ DŘEVĚNÝ SLOUP (KMEN) může představovat chudobu, nebo zobrazovat zde nepodstatný tvar, jestliže dojde k otevření duše. Nápadný a umělý materiál může odvádět pozornost ke svému vzhledu spíše než k vnitřní podstatě. Zážitek z krásného není založen na pasivním pozorování, ale na aktivní účasti. Krásu musím hledat a prožít, ne ji pouze sledovat skrz líbivé materiály.

OSAMOCENÁ KVĚTINA VE VÁZE symbolizuje nekonečno ve své duševní podobě. Nikdy není umístěna ve středu tokonom – symbolizuje asymetrii v přírodě. Krása je založena na jednoduchosti, proto ji jedna květina vyjádří mnohem lépe než celá kytice. V neposlední řadě může květina představovat obětování pro krásu. A zdá se, jako by o tom sama květina věděla. Více než v životě nabízí svou krásu v době své smrti.

ŠERO v čajovém pokoji může vyjadřovat odlehlost a útočiště. Spojuje veškeré věci v místnosti a přetváří je do harmonie. Někdy se nachází v pokoji okno s výhledem do zahrady.

6. PRŮBĚH RITUÁLU

Předtím než hosté vstoupí do samotného čajového pokoje, odpočívají chvíli na terase (MACHIAI). Poté vstoupí nízkým vchodem v předem dohodnutém pořadí, které už dnes není zvoleno podle společenského postavení jednotlivých osob, tak jak tomu bylo dřív, kdy byla společnost rozdělena do tříd. Velikost vchodu (velikost: výška x šířka: 702x640mm) sjednocuje postavení příchozích hostů. Všichni se musí kvůli nízkému vchodu hluboce je dokonce donucen odložit svůj meč. Hosté zaujmou svá místa a v tichosti se věnují obrazu a květině v tokonomě. Protože se hostitel dostaví až po chvíli, nejsou hosté při pozorování ničím a nikým rozptylováni. Oči zvykají na šero místnosti a pokoj se pomalu začíná projasňovat. Zatím se v konvici na ohni vaří voda. Ticho, které nastane mezi hosty, není nijak tíživé, protože všichni vnímají bublající konvici. Poté přichází hostitel a začíná připravovat čaj. Veškeré nádoby se nachází v pohodlném dosahu.

Čaj je připraven a nabídnut hostům, kteří opět symbolizují očištění tím, že po vypití čaje otřou okraj šálku. Během popíjení čaje se jeden z hostů zeptá hostitele, zda by si mohl prohlédnout nádoby na přípravu čaje, čímž vyjadřuje zájem o hostitele a uznání za přípravu čaje. Po skončení obřadu, když hosté odcházejí, jim hostitel vyjadřuje své díky, že přišli. Někdy je toto poděkování vyjádřeno předáním sušenky zabalené v rýžovém papíře.

1 Zobrazení čajového pokoje

7. ČAJOVÝ DŮM V ZAHRADĚ

Čajový altán se nachází u rodinného domu a studia A1 Architects (studio a úpravy domu byla diplomová práce Lenky Křemenové), v klidné části Hloubětína v ulici Hostavická. Jedná se o lokalitu se zástavbou převážně rodinných domů a nedaleko lesa. Čajový altán vznikl před rekonstrukcí domu a je umístěn v severozápadním rohu pozemku. Zde je patrná snaha umístit altán do nejkolidnější části pozemku, kde bude příjemné se scházet. Nejedná se o pěstěnou zahradu s přesnou geometrií.

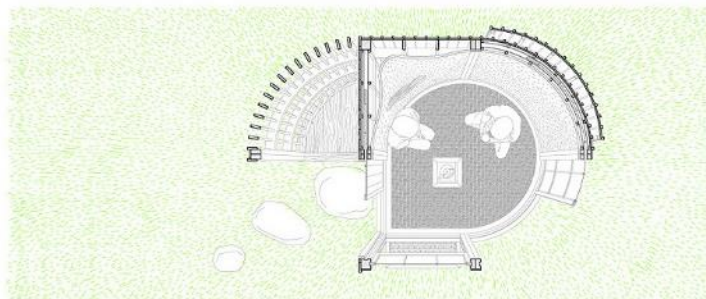
2 Situace pozemku

3, 4, 5, 6

Příroda se mění a každé roční období i počasí dává altánu zajímavou atmosféru. Altán je dokonale včleněn do zahrady a jeho položení na kamenech poskytuje přirozený přechod z přírodního prostředí k minimalistické architektuře altánu. Altán působí velmi lehkým dojmem i díky ukotvení.

Čajový altán vznikl na oválném půdorysu o rozměrech 3,6 m a 2,4 m. Domek se skládá z před-síně a místnosti pro čajový obřad (viz půdorys).

7 Půdorys čajového altánu

Ač stavba vypadá velice vzdušně a působí velmi otevřeným a velkým prostorem, vnímání altánu se promění s lidským měřítkem (viz porovnání fotek). Kopule, která přináší světlo a dává pocit nekočnosti, dodává prostoru vzdušnost. Kopule je laminátová a její vnitřní strana je přelepena papírem, aby dovnitř přicházelo příjemné tlumené světlo. Autor se inspiroval sakrálním osvětlením.

8 Porovnání velikosti altánu, vzhledem k lidskému měřítku

Celý altán je dřevostavbou, kde byl veliký důraz kladen na přesnost a dokonalost řemeslnické práce. Bylo použito dubové dřevo. Z velké části může být altán otevřený díky shoji (posuvné zástěny z neprůhledného papíru, které se posouvají v dřevěných rámech). Zbytek stěn je omítnut probarvenou hliněnou omítkou. Na zemi se nachází jutová rohož. V podlaze je srdce s ohništěm pro přípravu čaje, které tvoří středobod celého čajového altánu a je jeho nejdůležitější součástí. Z exteriéru je stavba obložena opalovaným dřevem. „Opalované modřínové deštění vytváří mimikry stavby v zahradě, protože pozornost samotného setkání je soustředěna na vnitřní svět, který člověk odhalí až po vstupu.“⁷ Autor se snaží vnášet do návrhu typické japonské prvky, jako jsou právě shoji a nebo opalované dřevo, které se v Japonsku honě používalo vzhledem k častým požárům. Protože jednou ohořelé dřevo už neshoří.

David Maštálka postavil altán o ploše 3,75m²(plocha pokoje pro čajový obřad, bez předsíně), čímž se snaží přiblížit k minimální možné hranici prostoru pro čajový altán. Avšak je zde porušena půdorysná stopa čtverce. Jedná se propojení čtverce s kruhovou výsečí, což také není neobvyklé, oblé rohy či kruhové půdorysy se vyskytovali ve farmářských domcích.

⁷ <http://www.a1architects.cz/cs/prace/cajovy-dum-v-nbsp-zahrade> [cit.2018-11-21]

Běžně je osvětlení pokoje zajištěno pravoúhlým oknem s vysokým parapetem (TAKA-MADO). Okno je zastíněno průsvitnými papírovými panely. Tento prvek David Maštálka modifikoval a vytvořil celé posuvné zástěny shoji, které mohou být zataženy a do interiéru vchází světlo skrz bílý neprůhledný papír. Toto je velká modifikace čajového altánu, který najednou může být otevřen a spojen s okolní krajinou. Běžné altány jsou uzavřené místnosti a kontakt s venkovním prostorem je minimální. Protože u čajového rituálu je důležitý člověk a očistění jeho smyslů, proto není vhodné se rozptylovat okolím. Ale jak sám autor uvádí, nechtěl vytvořit klasický japonský čajový domek. Respektuje českou kulturu, a proto je tento čajový altán koncipován jako místo pro setkání s přáteli.

Tokonoma je pojata velmi minimalisticky, symbolizuje jí pouze polička s květinou. Není zde vyjádřena v tradičním stylu jako obraz. Ale do celého konceptu altánu je velmi vhodně začleněna.

Dalším neobvyklým prvkem je kopule, která je inspirována evropskou sakrální architekturou. U japonských čajových domů se s ní nesetkáme. Zde je vidět krásné propojení japonského tradičního altánu s inovátorským přístupem obohaceným o evropskou kulturu.

Čajový dům v zahradě vznikl jako diplomová práce Davida Maštálka. Autor se zabýval minimálním prostorem. Prvně se chtěl zabývat věznicemi a nejmenším prostorem vhodným pro celou. „Zajímalo mě jeden čas vězení, v jiném slova smyslu též „minimální prostor“ celý, nedokázal jsem se nakonec vyrovnat s tématem stresu.“⁸ Zkoumání problému minimálního prostoru autora přivedlo k čajovým domům. Předmětem zkoumání bylo hledání „hranice, kdy ještě zůstává minimalizovaný prostor obyvatelný, přijatelný, příjemný.“⁹ Jeho poznatky také obohatila cesta do Japonska a setkání s architektem Terunobu Fujimori, který se sám zabývá minimalizací prostoru čajových altánů. Fujimori později navštívil Českou republiku právě v době, kdy se čajový altán stavěl. Sám Fujimori přímo na stavbě demonstroval, jak se správně opaluje dřevo a dával rady. Následně napsal i posudek na tuto diplomovou práci. Fujimori kladně hodnotí celý projekt, ale autorovi vyčítá používání posuvných zástěn a rohoží na podlaze. „*Stavba čajovny v moderní době by neměla vycházet z romantismu nebo touhy po exotické zemi, ale musí především vycházet ze zájmu o studium minimalismu.*“¹⁰ Dále autor zmiňuje, že měl být vnesen spíše nějaký tradiční český prvek.

⁸ David Maštálka, A1ARCHITECTS, Čajový dům Praha, *ARCHITEKT*, č. 03, 2009, s. 13.

⁹ David Maštálka, A1ARCHITECTS, Čajový dům Praha, *ARCHITEKT*, č. 03, 2009, s. 13.

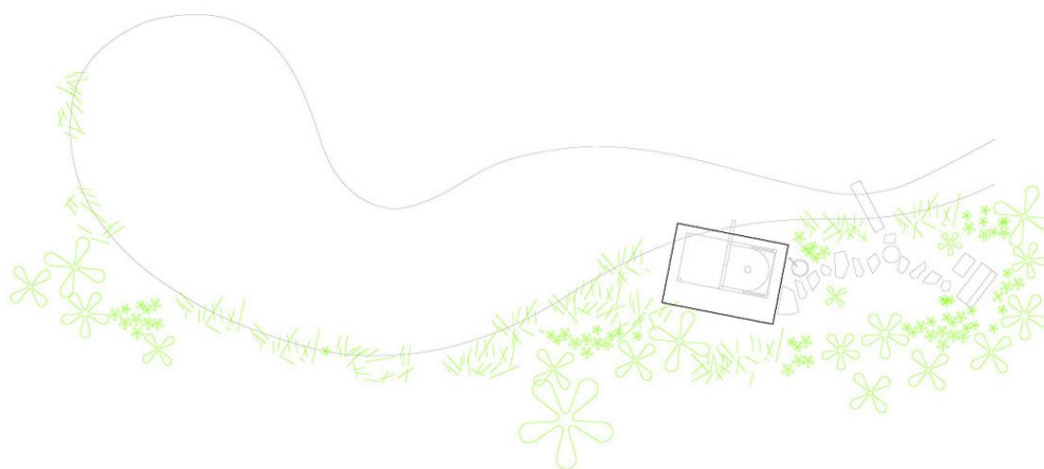
¹⁰ Terunobu Fujimori: Posudek na diplomovou práci Davida Maštálky, *ARCHITEKT*, č. 03, 2009, s. 7.

8. ČERNÝ ČAJOVÝ DŮM

Černý čajový dům se nachází v soukromé prostorné zahradě v blízkosti České Lípy. Pozemek je z jedné strany ohraničen rodinným domem a z druhé strany se postupně propojuje s borovicovým lesem. Součástí zahrady je také esovitě jezírko, jehož břeh je písčité a v jeho nejbližším okolí rostou okrasné traviny. Rybníček společně s lesem a altánem dotváří identitu místa.

Nedílnou součástí a při pohledu neodmyslitelným prvkem zahrady se stal čajový altán stojící na jižním břehu jezírka. Se zbylou částí pozemku je propojen pomocí lávky vedoucí přes ústí jezírka.

SITUACE / SITE PLAN

0 10M

9 Půdorys čajového domu

Díky své dřevěné konstrukci a fasádě se přibližuje borovicovému lesu. Zároveň ho však již při prvním pohledu vnímáme jak nový element v krajině, kvůli jeho modernímu tvarosloví.

Dalším propojujícím prvkem je „molo“, které vyběhává na okraj jezírka a tvoří přibližně polovinu altánu. Díky světlé barvě dřeva kontrastuje s fasádou, a zároveň se barevně přibližuje písčité pláži. K domu vede cesta z velkých plochých kamenů.

Při pohledu od rodinného domu je altán zakryt z větší části travinami, což dodává nutnost se jít podívat blíž, podívat se na celek.

Plochá střeška, která je porostlá různými druhy sukulentů propojuje dům s okolím ve střešní krajině.

Jedná se o malý zahradní dům na půdorysu obdélníku s vybíhající podlahou v podobě mola. Plochá střeška zakrývá prostory čajového pokoje a dále přesahuje do prostoru mola. Celá stavba je postavena na kamenných pilířích zasazených do země. Na tyto pilíře nasedá dřevěná konstrukce altánu. Podlaha domu je mimo úroveň okolního terénu, proto se tak může zdát, že stavba levituje nad zemí. Fasáda je z černých opalovaných fošen. Tato úprava materiálu se nazývá SHOU-SUGI-BAN a vychází z japonských tradičních fasád. Mimo prostor čajového pokoje se fasáda mění na opalované latě, mezi kterými jsou malé rozestupy, díky nimž prochází do prostoru více světla. Vstup o výšce 150 centimetrů do zastřešené části je umožněn ze tří stran. V případě pěkného počasí je altán včetně čajového

pokoje otevřen, avšak v případě špatného počasí se dá prostor určený pro čajový rituál uzavřít pomocí posuvných stěn.

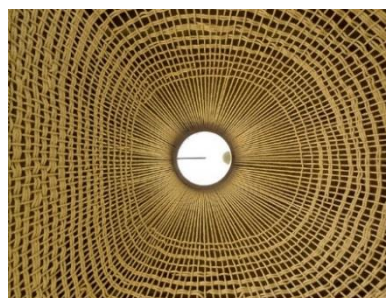

10 Pohled na čajový dům

I když domek působí vzdušným a prostorným dojmem je opravdu malý, což také dokazuje jeho výška přibližně 2,8 metru včetně konstrukce střechy.

Prostor čajového pokoje je minimalistický. Na první pohled nás zaujme ohniště neboli srdce ve středu dispozice. Těsně nad ohništěm je umístěna zavěšená čajová konvice na provázku, který je uchycen ve střešním světlíku. Druhým dominantním prvkem je konstrukce a tvar stropu. Jedná se o komolý jehlan s odstřiženým vrcholem. Vrchol je nahrazen již zmíněným světlíkem, který po uzavření místnosti, jako jediný pouští světlo do prostoru. Povrch stropu je potažen sítí ze sisalových provázků. Podlaha je ze stejného, modřínového dřeva jako venkovní molo. Díky tomu dochází k propojení interiéru s exteriérem. Jediné, co narušuje celistvost podlahy jsou kolejnice posuvných zdí. Celý interiér je obklopen pouze jednou pevnou zdí do oblouku. Místo klasického dřevěného stavebního materiálu byla stěna vystavěna z hlíny. Do stěny jsou zasazeny tři bambusové vázy na květiny, díky tomu vzniká tokonoma. Jinak je prostoru prázdný. Nenachází se zde žádný úložný prostor.

V prostoru za altánem se nachází nádoba na vodu z kamene.

11, 12, 13

Oproti tradičnímu čajovému altánu je černý čajový dům hodně otevřený. I když se dají stěny zatáhnou a vytvořit intimní prostor, primárně se tak podle mě neděje.

Při příchodu do čajového pokoje nás upoutá hned několik věcí. První je ohniště neboli srdce uprostřed dispozice, mírně zapuštěné do podlahy. Tento princip vychází z tradice klasického čajového domu, avšak jeho umístění neodpovídá učení čajových mistrů, kteří se snaží vyvarovat centralitě a osobnosti, která podle nich není přirozená, ale umělá.

Nad ohništěm je z prostoru střešního světlíku zavěšena černá, železná konvice na vaření čaje. I ta vychází z učení mistrů.

Nepříliš typický až atypický je strop, který má podobu komolého kužele. V klasických čajových pokojích byl strop zpravidla rovný, většinou bambusový. Co je zde naopak typické, je nízká výška prostoru.

V interiéru chybí klasickým prvek jutová rohož na podlaze. Rohož je nahrazena podlahou z modřínového dřeva. Vizualně se jedná o velice povedený prvek, který zajišťuje propojenost exteriéru s interiérem, nicméně není příliš funkčně vhodný. Prostor vizualně nevybízí k usednutí a popíjení čaje. V tomto případě pravděpodobně převážila architektonická stránka nad funkční.

Světlík se do klasického čajového domku dostal až později. I přesto se stal hojně využívaným prvkem, především kvůli dopadajícímu světlu, které je v každém denním okamžiku jiné.

V neposlední řadě nás upoutají bambusové vázy v obloukové zdi. Jedná se o prostor nazývaný tokonoma, který je typickým prvkem čajového pokoje. Zde je nepříliš viditelný a chybí v něm svinovací obraz. Dalším odchýlením od čajového kultu je počet květin v místnosti. Správně se má v tokonomě nacházet pouze jedna květina. Z učení víme, že jedna květina dokáže vyjádřit svou krásu mnohem lépe než celá kytice.

Dobrym odkazujícím prvkem je hliněná stěna. Vychází z učení čajových mistrů a vnáší do pokoje přírodní prvek ve své surové podobě. Samozřejmě to, že je stavba ze dřeva je samo o sobě přírodní dost, nicméně problém je právě s jeho opracováním. Vše vypadá velice uhlazeně a propracovaně. Místo příliš nedává prostor na rozvinutí fantazie. Zcela zde chybí neopracovaný kmen, další prvek z klasického čajového pokoje, který má také uvolnit naši fantazii.

Samotný prostor je koncipován velice jednoduše a můžeme v něm vidět potřebnou prázdnotu. K tomu samozřejmě dochází pouze v případě, že jsou stěny altánu zatažené a my se ocitáme v uzavřeném prostoru. Pokud tomu tak není je naše pozornost neustále odváděna pohledem do krajiny.

9. ČAJOVÝ DŮM KLOBOUK

Klobouk je třetím a zatím posledním realizovaným čajovým domkem. Zadavateli byl starší pár z Ostravy. Klienti oslovili architekty na základě časopisového článku o Čajovém domu v zahradě. Tento čajový dům je ze všech tří nejmenší. Zároveň obsahuje nejméně tradičních prvků a je nejvíce uzpůsoben potřebám jeho majitelů.

Čajový dům Klobouk se nachází na malé pitoreskní zahrádce na okraji Ostravy. Architekti zde bojovali s nedostatkem místa na pozemku, která byla nevhodně rozčleněná předchozími zásahy majitelů – umístěním skleníku, rozmístěním záhonů, osázením stromů a podobně. S malými půdorysnými rozměry se Klobouk vyrovnává pomocí převýšené střechy, která svou výškou navyšuje jeho vnitřní prostor a dodává mu velkorysosti. Podle výrazné šindelové střechy altán získal i své pojmenování.

Čajový dům stojí na čtvercovém půdorysu o vnitřním rozpětí 1,8 x 1,8 metru, tedy tradičních rozměrů nejmenšího japonského čajového domu. Podle Teronobu Fujimoriho dům těchto rozměrů zvládnou pouze ti největší mistři, jeho vlastní čajové domy jsou rozměrnější.¹¹ Vzhledem k potřebám majitelů byla do domu zabudována pohodlná hluboká lavice z modřínového dřeva, přestože se v tradičním japonském čajovém domě sedí na jutových rohožích. Ohniště z černé oceli neboli srdce domu je zabudováno v šuplíku umístěném pod lavicí, tím dochází k úspoře místa. I zbývající prostor pod lavicí je využit jako úložný. V čajovém domu, na rozdíl od jeho předchůdců, chybí výklenek s obrazem a květinou neboli tokonoma. V přeneseném slova smyslu se dá samotná lavice vnímat jako výklenek. I přes minimální rozměry nabízí domek dostatek prostoru pro tři hosty a hostitele.

14, 15

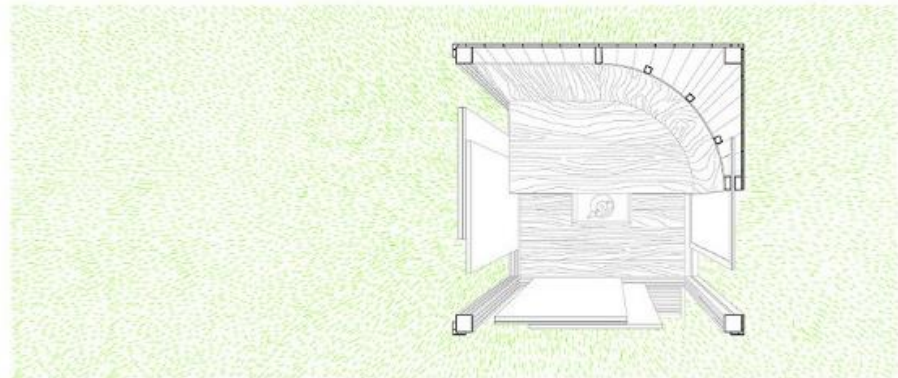
Hlavní nosná konstrukce je vyrobená z dubového dřeva. Na vnější plášť byla použita modřínová prkna opálená tradiční japonskou metodou. Vnitřní povrchy stěn jsou z dubové dýhy. Otvory jsou zaplněné posuvnými okenicemi, které lze zastínit vnějšími dřevěnými vyklápěcími okenicemi, díky tomu je možné v čajovém domku regulovat míru intimity nebo si naopak vychutnat výhled orientovaný směrem do zahrady a na ostravské haldy na horizontu. Typickým znamením architektů se stala podlaha z modřínových prken, která je dalším prvkem přizpůsobeným českému prostředí.

Střecha, která se směrem nahoru zužuje, vytváří kužel plynule přecházející do kruhového světlíku. Podhled je tvořen ze subtilního laťování převázaného sysalovým provazem, jež má podporovat

¹¹ Teronobu Fujimori: Posudek na diplomovou práci Davida Maštálky, *ARCHITEKT*, č. 03, 2009, s. 7.

dojem slunečních paprsků pronikajících skrze střešní světlík. Převýšený vnitřního prostoru zajišťuje čajovému domku velkorysost a specifickou atmosféru. Střecha je pokryta modřínovými šindeli, které přirozenou cestou zešedly. Horní osvětlení je jedním z typických prvků tradičního japonského čajového domu. Tento typ osvětlení se používá díky tomu, že zvýrazňuje pohyb slunce, především při východu a západu, a tím se atmosféra v čajovém domě neustále proměňuje.

Architekti kladou důraz na použití přírodních materiálů. Tyto materiály jsou příjemné jak na pohled, tak i na dotek, navíc přirozeně stárnou. Mistrem stavby byl, stejně jako u ostatních čajových domů, sochař a tesař Vojtěch Bilišič.

10. ZÁVĚR

Čajové domy se v českém kontextu velmi odlišují od původní koncepce tradičních japonských čajových domů. Japonské domky jsou více uzavřené. To vychází z filozofie rituálu čaje, kde by se měl člověk soustředit zcela sám na sebe a očistit své smysly. Evropská kulturní tradice je odlišná. Jsme zvyklí spíše na výhled do krajiny, než na soustředění se na vlastní nitro.

Čajové domy A1 Architects dokáží pojmout tradice obojího. Zatímco japonská tradice je zastoupena pomocí klasických prvků v interiéru a dodržáním proporcí, Středoevropanovi poskytuje spektrum výhledů do krajiny.

Od čajového domu v zahradě se přístup k navrhování čajových domů změnil. Velký vliv na to měl posudek japonského architekta Teronubu Fujimoriho, který říká, že v současné době je důležité se zabývat minimálním prostorem a ne přenášením tradic. V dalších realizacích se soustředí především na minimální prostor a opomíjí japonský čajový kult, který se stal pouze doplňkem architektury.

Poslední dva realizované altány zcela postrádají intimitu prostoru a duchovní rozměr, ke kterému se vztahoval čajový kult. Vysvětlení proč, nejlépe vystihuje citát z knihy *The Japanese House a tradition for contemporary architecture* od Heinricha Engela:

“Život se nestal nijak jednodušším než dřív. Díky vzrůstajícímu počtu nových technologií, se člověk přestal věnovat sám sobě a stal se otrokem svých vlastních potřeb. Životní úroveň se zvýšila na úkor duševního pohodlí. Moderní člověk neví, kam směřuje jeho život, ani k čemu jsou hodiny odpočinku, protože ani společnost ani architekt nezachovali prostor, kde by mohl být člověk sám, a kde může přemýšlet nad smyslem života, tak jako mohli Japonci v čajových pokojích.”¹²

A co pak znamená budova s jediným účelem, bez tohoto účelu? Jedná se o kvalitní architekturu, ale spíše než o čajový dům se jedná, dle našeho názoru, o zahradní altány.

¹² Heinrich Engel, *The Japanese House a tradition for contemporary architecture*, Charles E. Tuttle Company,

11. ZDROJE

POUŽITÁ LITERATURA:

Matěj Beránek, Vše stojí na komunikaci, *Deník Bydlení*, 2017, s. 10-15.

ARCHITEKT, č. 03, 2009

Heinrich Engel, *The Japanese House a tradition for contemporary architecture*, Charles E. Tuttle Company, Inc., 1964.

https://www.lidovky.cz/relax/design/a1-architects-velikost-neni-osud-ale-volba.A110810_124618_In-bydleni_glu

<http://www.a1architects.cz/cs/> [cit.2018-11-21]

http://www.designmag.cz/architektura/26678-ceska-lipa-ma-skvostny-dreveny-cerny-cajovy-dum.html?fbclid=IwAR2GqHNKF_cU8AhErq2CBdz8rlwNAWTIMztlHooFumK3yTqFES14XKJv-Qw
[cit.2018-11-21]

<http://reality.cubicor.cz/aktuality/cajovy-dum-v-prazske-zahrade-77#> [cit.2018-11-21]

ZDROJE OBRÁZKŮ:

- 1 https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A7%D7%95%D7%91%D7%A5:Cha_no_yu_nichinichis%C5%8D_by_Mizuno_Toshikata_14.jpg
- 2-8 <http://www.a1architects.cz/cs/prace/cajovy-dum-v-nbsp-zahrade>
- 9-13 <http://www.a1architects.cz/cs/prace/cerny-cajovy-dum>
- 14-16 <http://www.a1architects.cz/cs/prace/cajovy-dum-kloubouk>